

ETİYOPYA PAZAR BİLGİLERİ

T.C.
Ticaret Bakanlığı
Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği
Genel Müdürlüğü

İçindekiler

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI	3
2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ.....	7
3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER	8
4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER.....	10
5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER.....	12

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI

Dış Ticaret Mevzuatı (İthalat Rejimi, İhracat Rejimi)

Etiyopya'da, ithalat işlemleri Etiyopya Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'ndan (MOTI) ithalat izni belgesi alan Etiyopya vatandaşları tarafından gerçekleştirilebilmektedir. İthalatçıların ithalat lisansı için MOTI'ye başvurması ve döviz izni için Etiyopya Ulusal Bankası'na (NBE) kaydolması gerekmektedir.

Etiyopya'da peŐin akreditifle çalışma zorunluluğu vardır. Dolayısıyla, ithal edilecek ürünler için sadece banka kanalıyla yapılacak ödemeler kabul edilmektedir.

Öte yandan, Etiyopya'da son dönemde yaşanan iç karıŐıklıđa bağlı olarak yüksek seviyede döviz sıkıntısı yaşanmakta ve bazı bankalar döviz rezervleri olmamasına rağmen akreditif iŐlemlerini kabul etmektedir. Bu durum bankalarda yığılmaya ve Bankaların yasal süresinde ödemeleri gerçekleŐtirmemelerine sebep olabilmektedir. Döviz'e eriŐim, uluslararası pazardan mal ve hizmet satın almak isteyen Etiyopya ithalatçılarının karşılaştığı temel sorundur. Özellikle, son zamanlarda döviz sıkıntısının yoğun olarak yaşandığı Etiyopya'da bankalarda yeterli miktarda döviz olmadığı zamanlar akreditif açılması için uzun bir süre beklenilmesi gerekmektedir.

İthalatçılar genellikle akreditif açmak ve Merkez Bankasından döviz tahsisi için aylarca beklemek zorunda kalabilmektedirler. Öte yandan, Etiyopya hükümeti tarafından; tarım makineleri, bazı yatırım malları ve ilaçlar öncelikli sektörler olarak belirlenmiŐ olup, akreditif açılması ve döviz tahsisinde anılan sektördeki ithalatçılara kolaylık sağlanmaktadır.

Gümrük Vergileri

Etiyopya'da gerek gümrük gerekse de iç vergilerin temel amacı hazineye gelir kazandırmaktır. Yerel endüstrinin korunması, vergi politikalarının belirlenmesinde temel amaç değildir. İthal ürünler hem KDV hem de diğer tüketim vergilerine tabii olmaktadır. Mal ve hizmetler için % 15 oranında KDV uygulanmaktadır. Finansal hizmetler, eğitim hizmetleri, sağlık ve ulaşım hizmetleri KDV'den muaftır.

Etiyopya'da uygulanan gümrük vergilerine:

<https://customs.erca.gov.et/trade/> ve
<https://customs.erca.gov.et/taxation-simulation/?lang=en>

Adreslerinden ulaŐılabilmektedir.

Etiyopya'da uygulanan iç vergilere ilişkin detaylı bilgiye,

<https://admin.theiguides.org/Media/Documents/Taxation%20in%20ethiopia.pdf>

yer alan dokümandan ulaŐılabilmektedir.

Ürün Standartları ile ilgili Uygulamalar

Etiyopya genel olarak ihracatçılara teknik düzenlemeler ve standartlar alanında zorluk çıkarmamaktadır. Bu kapsamda, ihracatçılarımız Etiyopya'ya sevkiyatlarında teknik düzenlemeler, standartlar ve test/belgelendirme konularında herhangi bir zorlukla karŐılaŐmamaktadırlar.

Etiyopya, Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO) üyesi olup, ISO standartlarını kabul etmektedir. Ayrıca mevzuatını ve standartlarını Avrupa standartları ile uyumlaştırmaya çalışmaktadır. Anılan amaca yönelik olarak Etiyopya ilgili kurum ve kuruluşları Addis Ababa'da bulunan Avrupa Birliği Komisyonu ile işbirliği içerisinde hareket etmekte, teknik ve eğitim desteği almaktadır.

Etiyopya teknik düzenlemeler konusunda nispeten şeffaftır. İhracatçılarımız aşağıda iletişim adresleri yer alan Etiyopya Kurumları ve ilgili Bakanlıklar ile iletişime geçerek gerekli bilgileri temin edebilirler.

- 1) Bilim ve Teknoloji Bakanlığı: <http://www.most.gov.et/>
- 2) Etiyopya Standartlar Ajansı: <http://www.ethiostandards.org/>
- 3) Etiyopya Uygunluk Değerlendirme Şirketi: <http://www.eca-e.com/index.php>
- 4) Etiyopya Milli Akreditasyon Ofisi: <http://ena0-eth.org/index.php>

Test Etme, Muayene ve Belgelendirme

Etiyopya'da ürünlerin güvenlik şartlarına uygunluk denetimi ithalat aşamasında yapılmaktadır.

Bu çerçevede, Etiyopya'da bazı ürünlerin ithalatında izin alınması zorunlu olup, ithalatta onay alınması gereken kurum ve kuruluşlar ve ilgili sektörler aşağıda yer almaktadır.

- Etiyopya Karayolu İdaresi: Motorlu taşıtlar ve ulaşım makina ve ekipmanları,
- Etiyopya Gıda İlaç ve Sağlık Koruma İdaresi: İnsan ve Veteriner ilaçları ve sağlık ekipmanları,
- Tarım Bakanlığı: Ağaç, evcil hayvan, canlı hayvan ve hayvansal ürünler ve bunları etkileyebilecek ilaç, tohum, ağaçlar ve diğer maddeler,
- Etiyopya Standart Ajansı : Zorunlu standara tabi ürünler,
- Merkez Bankası: Dövizle yapılacak ihracat ve ithalat işlemleri.

Etiyopya'ya bazı ürünlerin ithalatını yalnızca yetkili kurum ve kuruluşlar yapabilmektedir. Anılan ürün ve yetkili kurum ve kuruluşlar aşağıda belirtilmiştir.

- İletişim Ekipmanları: Etiyopya Telekomünikasyon Şirketi,
- Şans oyunları makinaları, biletleri ve oyunları: Etiyopya Milli Piyango İdaresi
- Sigara: Etiyopya Tütün Şirketi,
- Petrol: Etiyopya Milli Petrol Şirketi.

Öte yandan, ithal mallar Etiyopya gümrük bölgelerinde fiziki kontrollerin yapılması için uzun süre bekleyebilmektedir. İhracatçılarımızın bahse konu uzun bekleme süresine hazırlıklı olmasında yarar görülmektedir.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Etiyopya'ya ithal edilen tüm mallar, ürünün son kullanma tarihi, üretici firma adı ve ürün adı gibi ürünle ilgili bilgileri içermelidir. Etiyopya Standartlar Ajansı bu gerekliliklerin denetlenmesinden sorumlu kurumdur.

Etiyopya'ya yapılacak ihracatta paketleme listesi (ambalaj ve etiket içeriği dahil), ödemenin yapılabilmesi için Etiyopya Gümrük İdaresine ithalatçı tarafından iletilmesi gereken unsurlar arasında yer almaktadır.

Etiyopya'ya ihracatta firmalarımızın karşılaştığı herhangi bir teknik engel bulunmamaktadır. Etiyopya ulusal standartlarını ve teknik düzenlemelerini uluslararası standartlar ile uyumlaştırmaya çalışmaktadır.

Ülkemiz ürünleri Etiyopya'da Avrupa kalitesinde ürünler olarak kabul edilmektedir. Bu algının değişmemesi için özellikle ihracatçılarımızın bu ülkeye yönelik ihracatlarında kalite konusunda hassas davranmaları gerekmektedir.

Teknik Engeller

Piyasaya arz edilen tüm ürünlerin güvenli ve kaliteli olmasını sağlamak ülkelerin en temel öncelikleri arasındadır. Bu amaçla, ürünlerin uyması gereken teknik kriterler (standartlar ve teknik düzenlemeler) ile ürünlerin bu kriterlere uygun üretildiğini belgeleyen uygunluk değerlendirmesi işlemlerine günümüzde daha fazla başvurulmaktadır. Standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi prosedürleri, sınai, ekonomik ve ticari gelişmeye katkıda bulunan, insan can ve mal güvenliğini korumayı amaçlayan, modern ekonominin ve standardizasyon sisteminin temel taşlarıdır.

Bununla birlikte, standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi işlemleri çoğu zaman insan sağlığı ve güvenliği gibi meşru amaçların ötesinde ticarete teknik engeller olarak adlandırılan ve uluslararası ticaretin serbest akışını olumsuz etkileyen engellere yol açmaktadır. Uluslararası kabul görmüş standartlardan farklı teknik kriterler belirlenmesi ve gerektiğinde katı test ve belgelendirme işlemlerinin zorunlu kılınması bu alandaki en önemli sorunlardır. Şeffaf bir şekilde kabul edilmeyen ve uygulanmayan bu düzenlemeler ihracatçı firmalar açısından ek külfet

ve maliyetlere de yol açmakta ve rekabet edebilirliklerini güçleştirmektedir. İhracatta karşılaştığımız ticarete teknik engellerin önlenmesi, sürdürülebilir ihracat artışının sağlanması açısından da önemlidir.

Bu kapsamda, T.C. Ticaret Bakanlığı Ürün Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü internet sayfasında konu ile ilgili ayrıntılı bilgi mevcuttur: (<https://teknikengel.gov.tr/>).

Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesi, ihracatçılarımızın ticarete teknik engeller alanında yararlanacağı ve etkin olarak kullanacağı temel bir platform olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede; ihracata konu ülkenin ticarete teknik engeller uygulamaları hakkında bilgi sahibi olunabilmekte, ihtiyaç duyulan ülke mevzuat ve uygulamaları hakkında ilave bilgiler Bakanlığımızdan talep edilebilmekte ve ihracatta karşılaşılan ticarete teknik engeller interaktif olarak Bakanlığımıza bildirilebilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik suretiyle ilgilenilen ülke ve ürün gruplarına ilişkin taslak düzenlemeler e-posta ile günlük olarak gönderilmektedir. Ayrıca, firmalarımız ihracatlarını olumsuz etkileyebilecek diğer ülke düzenlemelerini taslak aşamasında öğrenip yorum yapabilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik ücretsizdir.

2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Nisan 2003 tarihinde Hükümet fikri mülkiyet hakları, telif hakları ve ticari markaların yönetimi için Bilim ve Teknoloji Komisyonuna bağlı olarak faaliyet gösteren Fikri Mülkiyet Ofisini kurmuştur.

Ticari markalar için korumalar Ticaret ve Sanayi Bakanlığı ve Etiyopya'da ki yerel gazetelerde yayınlanan bildirimler vasıtasıyla yapılmaktadır.

(<https://www.wipo.int/tisc/en/search/details.jsp?id=3613>)

Bununla birlikte, Etiyopya'da fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunmasının uygulamada pek gerçekleşmediği görülmektedir.

Dağıtım Kanalları

Etiyopya pazarında başarılı olmak için yerel distribütör ve acenta ile irtibata geçilmesi tavsiye edilmektedir. Ayrıca uluslararası yardım ve finans kuruluşları tarafından sağlanan yardım ve kredilerle veya bizzat devletin kendi imkanlarıyla yapılan yurtdışı alımlarında tecrübeli distribütör veya acentelerle birlikte çalışılması özellikle ihalelerde etkili olmak ve bürokratik işlemlerin fazlalığı nedeniyle tavsiye edilmektedir.

Etiyopya'da gerek gıda ve gerekse sanayi ürünlerinde kamu alımları önemli boyutlara ulaşmakta ve bu konuda işbirliği yapılan acenteler işlerin kolaylaşmasına yardımcı olmaktadır. Etiyopya pazarında tecrübeli ve tanınmış yerel distribütör ve acenta bulmak her zaman kolay olmamaktadır.

Tüketici Tercihleri

Türk malı imajı Etiyopya'da çok olumludur. Piyasada yer alan Türk ürünleri kalite açısından özellikle Çin başta olmak üzere Asya ülkelerinin ürünlerine göre daha fazla talep görmektedir. Ancak fiyat bazında değerlendirme yapıldığında; Türk mallarının Asya ülkelerinden ithal edilen mallara göre görece yüksek fiyatta olması ihracatçılarımızın rekabetini zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte, ürünlerimizin kalitesinin Asya ülkelerinin ürünlerine göre yüksek olması sebebiyle Etiyopyalılarca rağbet görmektedir.

Kamu İhaleleri

Etiyopya'da tüm kamu ihalelerinin yayınlandığı ulusal bir yayın platformu bulunmamaktadır. Her kamu kurumu ve kuruluşu kendi ihalesini kendi yayımlamakta ve gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte, kamu ihalelerinin şeffaflıktan uzak olduğu değerlendirilmektedir.

Öte yandan, Etiyopya'da kamu ihalelerin neredeyse tamamı yerli para birimi olan 'Etiyopya birri' ile yapılmaktadır. Etiyopya birri olarak gelir elde eden yabancı firmaların yerel para birimini dövize çevirip Etiyopya dışına transferi sırasında zorluklarla karşı karşıya kalınmaktadır. Ayrıca, yabancı kaynakla finanse edilen projelerde döviz kuru sabitlenmekte, bu durum Etiyopya Gelir İdaresi tarafından kur geliri olarak değerlendirilebilmekte ve ilave gelir vergisi talebine neden olmaktadır.

3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER

Tarım ve Hayvancılık

Etiyopya ekonomisi büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Bununla birlikte ülkede tarım potansiyelinin az bir kısmını değerlendirilmektedir. Etiyopya'nın deniz seviyesinden eksi 148 metreyle artı 4.620 metre arasında değişen bir coğrafyası vardır. Her yüksekliğin kendine ait tarımsalve biyolojik potansiyeli mevcuttur. Kış şartlarının yaşanmadığı Etiyopya'da tarım üretimi için iklim şartları çok müsaittir. Ancak, modern anlamda tarımsal üretim yaygın olmamakla birlikte, kaliteli tohum, gübreleme ve modern tarım yöntemleri kullanarak tarım yapılması imkanları bulunmaktadır. Etiyopya, Afrika kıtasında en çok büyük ve küçükbaş hayvana sahip ülkedir. Özellikle canlı hayvan ihracatının son zamanlarda tartışmaya açılması, et ve et ürünleri işleme, mezbaha ve kesimhane yatırımları için ülkeyi cazip hale getirmektedir.

Öte yandan, son dönemde tarımda hızlı bir makineleşme göze çarpmakta olup, bu durum tarım makineleri ihracatında firmalarımıza fırsat sunmaktadır.

Sanayi

Ülkede sanayileşme henüz başlangıç aşamasındadır. Bununla birlikte Etiyopya hükümeti sanayinin gelişmesi için girişimlerde bulunmaktadır. İhracata dayalı büyüme stratejisi çerçevesinde tekstil ve hazır giyim, deri ve deri ürünleri ve işlenmiş gıda ürünlerin üretimine özel önem verilmektedir. Etiyopya'da yatırım yapılabilecek diğer imalat sanayi alanları ise; cam ve seramik ürünleri, kimyasallar ve kimyasal ürünler, ilaç ve eczacılık ürünleri, şeker, çimento, kağıt ve kağıtçılık ürünleri, plastikten ürünler ve inşaat malzemeleridir.

Öte yandan, ülke genelinde endüstriyel parklar inşa edilmektedir. Anılan endüstriyel parklara yabancı yatırımcı çekmek için Etiyopya Hükümeti teşvik sağlamaktadır.

Hizmetler

Ulaştırma hizmetlerinde THY algısı çok yüksek ve olumludur. Müteahhitlik hizmetlerinde özellikle en büyük rakibimiz Çin ile kıyaslandığında ülkemizin kalite algısı çok daha yüksektir.

Ülkede Türk dizi ve filmleri halk tarafından yakından takip edilmektedir. Özellikle, iki televizyon kanalında Türk dizileri yoğun olarak gösterilmektedir. Anılan dizi ve filmler Türk ürünlerinin Etiyopya'da tanıtılmasına büyük katkı sunmaktadır. Savunma ve bilgi iletişim teknolojileri alanında Etiyopya'ya ülkemizden bilgi ve iletişim teknolojisi ihracatımız potansiyelimizin altındadır.

Sağlık ve eğitim hizmetleri alanında Ülkemizin algısı yüksektir. Bununla birlikte, anılan olumlu algının yeterince değerlendirilmediği düşünülmekte olup ülkemize sağlık turizmi kapsamında gelen hasta ve eğitim amacıyla gelen öğrenci sayıları potansiyelin altındadır. Lojistik hizmetlerinde ise uluslararası deniz taşımacılığında Etiyopya'ya deniz taşımacılığında tek yetkili Ethiopian Shipment Lines olduğu için hizmet potansiyelimiz değerlendirilememektedir.

Etiyopya önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Ülkenin kendine özgü tarihi ve kültürel bir geçmişi vardır. Son yıllarda tur operatörleri kayda değer bir büyüme göstermektedir. Etiyopya'da şu an için en önemli turizm sektörü konferans turizmidir. Özellikle Afrika Birliği merkezinin Addis Ababa'da olması nedeniyle şehir her zaman bir ya da birkaç uluslararası toplantıya ev sahipliği yapmaktadır. Şehirde çok sayıda otel açılmış veya inşaatı devam etmekle birlikte özellikle 5 yıldızlı marka isimli otel sayısı yetersizdir.

Madencilik

Mevcut durumda ülke genelinde madencilik gelişmemiştir. Bununla birlikte, Etiyopya Madencilik Bakanlığı'na göre ülkede önemli miktarda altın, titanyum, platinyum, nikel, potasyum, ve soda yatakları vardır. Ayrıca mermer, granit, kalker, kalay, alçıtaşı, değerli taş, demir cevheri, kömür, bakır, silis, diatomit maden yatakları da mevcuttur.

Bu kapsamda, Türk yatırımcıların anılan madencilik sektörlerinde Etiyopyalı firmalar ile ortaklık kurarak madencilik alanında yatırım yapmaları tavsiye edilmektedir.

Enerji

Etiyopya nüfusunun yaklaşık yarısının elektriğe erişimi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, ülke özellikle hidro ve solar enerji alanında büyük potansiyel barındırmaktadır. Bu kapsamda, Etiyopya hükümeti son dönemde yabancı sermayenin enerji üretimi ve iletimi alanında yatırım yapmasını teşvik etmektedir. Nil nehrinin ana kolunun (Mavi Nil) doğduğu ülke olan Etiyopya'da su kaynakları, hidro-elektrik yatırımı için çok uygun olup, özellikle ABD ve AB ülkeleri bu alanda girişimlere başlamışlardır. Ayrıca jeotermal enerji alanında önemli yatırım fırsatları bulunmaktadır. Güneş enerjisi, Etiyopya'nın sahip olduğu iklim yapısından dolayı diğer bir önemli yatırım alanıdır.

Öte yandan, üretilen elektriğin alımı sadece devlet tarafından yapılmaktadır. Özel sektöre elektrik satımı mümkün değildir. Ayrıca, Etiyopya devleti enerji alanında yatırımcılara alım garantisi vermemektedir.

4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER

İş Kültürü

Etiyopya, Afrika'nın en kalabalık ikinci ülkesidir. Bununla birlikte, genç nüfus oranı dünya ortalamasının üzerindedir. Çalışabilir nüfusun 55 milyona yakın olduğu ülkede, işsizlik oranı %30 seviyelerindedir. Vasıfsız işçi için oralamaya aylık ücret 40 dolardan daha azdır. Çalışan nüfusun %80'i tarım sektöründe istihdam edilmektedir. Kalifiye iş gücü ise sınırlı sayıdadır. Ancak, ülkede üniversite mezunlarının sayısı artmaktadır.

İş insanları, randevularına zamanında gelmeye özen göstermemektedirler. Ayrıca, ihracatçılarımızın Etiyopyalılar ile yapacakları her türlü ticari işlemi yazılı sözleşme ile yapmaları, sözlü anlaşmalardan kaçınmaları önerilmektedir.

Para Kullanımı

Ulusal Para birimi 'Etiyopya birri'dir. Bununla birlikte, Kredi kartı kullanımı yaygın değildir. Birçok Etiyopyalı iş insanı çek kullanımını tercih etmektedir. Mevcut durumda, yabancıların 3 bin ABD dolarından fazla nakit dövizini yanlarında bulundurmaları Etiyopya yasalarına göre yasaktır.

Pasaport ve Ülkeye Geçici Giriş Vizesi Uygulaması

Etiyopya'da iş yapan işadamlarımıza ve bu ülkedeki çalışan vatandaşlarımıza çalışma vizeleri bir yıl süreyle verilmektedir. Bu vizelerin her yıl yenilenmesi gerekmektedir. Bürokrasinin yavaş işlediği bu ülkede işadamlarımız ve çalışan vatandaşlarımız için bu her yıl katlanılması gereken bir külfet haline gelmektedir.

Son zamanlarda işadamlarımızın bir başka sıkıntısı da Etiyopyalı makamların yatırımcılarımızın çalıştırdığı Türk personele vize verme de isteksiz davranmaları ve Etiyopyalı çalıştırmaları için onları zorlamaya başlamalarıdır. Türk firmalarında çalışacak kalifiye elemanlar için diploma zorunluluğu getirilmiştir.

Resmi Tatiller ve Mesai Saatleri

Devlet daireleri haftada 39 saat çalışmaktadırlar. Pazartesi-Perşembe günleri arasında ofis saatleri sabah 8.30 ile 12.30 öğleden sonra ise 13.30 ile 17.30 arasındadır. Cuma günü ise sabah 8.30 ile 11.30 öğleden sonra 13.30 ile 17.30 arasındadır. Kamu ve özel işletmeler genellikle Cumartesi günleri de açıktır.

1. 7 Ocak 2023 Etiyopya Yeni Yıl Tatili,
2. 19 Ocak 2023 Timkat Bayramı
3. 2 Mart 2023 Adwa Zafer Günü
4. 14 Nisan 2023 Etiyopya Günü
5. 16 Nisan 2023 Fasika Günü
6. 22 Nisan 2023 Ramazan Bayramı
7. 1 Mayıs 2023 İşçi Bayramı

8. 5 Mayıs 2023 Vatan Bayramı
9. 28 Mayıs 2023 Derg Rejiminin Yıkılma Bayramı
10. 29 Haziran 2023 Kurban Bayramı
11. 12 Eylül 2023 Etiyopya Yıl Bayramı
12. 27-28 Eylül 2023 Meskel Bayramı

Etiyopya Türkiye ile aynı zaman diliminde yer almaktadır(UTC/GMT +3 saat).

5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Şirket Türleri

Dünya Bankası tarafından Sahra-altı Afrika Kıtası Bölgesinde en ez gelişmiş ülke statüsünde değerlendirilen Etiyopya iş yapma endeksinde 190 ülke arasında 49,06 puanla 159'uncusırada yer almıştır. Yabancı firmalar Etiyopya'da şirket kurma ve şirket faaliyetlerinin devam ettirilmesinde zorluklar ile karşılaşmaktadırlar.

DB Konu Bazlı Sıralama:

Konu	DB 2020 Sıralaması	DB 2020 Skoru	DB 2019 Skoru	Değişim (Skor,%)
İş Kurma	168	71,7	70,8	0,9
İnşaat İzinleri	142	59,7	52,8	6,9
Elektrik Erişimi	137	60,1	59,7	0,4
Emlak Kaydı	142	50,9	49,7	1,2
Kredi Temini	176	15,0	15,0	0
Küçük Yatırımcıları Koruma	189	10,0	10,0	0
Vergi Ödeme	132	63,3	63,3	0
Sınır Ötesi Ticaret	156	56,0	56,0	0
Sözleşmeleri Yerine Getirme	67	62,8	62,8	0
Tasfiye Çözümü	149	30,3	30,5	-0,2

Şirket Kurma Prosedürü

Bir yabancı yatırımcının tek başına sahip olduğu her bir proje için minimum sermaye nakdi ve/veya aynı 200.000.-ABD dolarıdır. Yabancı yatırımın, Mimarlık ve mühendislik hizmetleri ya da ilgili teknik danışmanlık hizmetleri, teknik test ve analizler ya da yayınlanması alanlarında yapılması halinde proje başına minimum sermayenin aynı ve/veya nakdi 100.000.- ABD doları olması gerekmektedir.

Öte yandan Etiyopya Hükümeti yabancı yatırımcıya kolaylık sağlamak maksadı ile 2023 yılında <https://www.investethiopia.gov.et/> uzantılı internet sitesini erişime açmıştır. Anılan internet sitesi üzerinden yabancılar Etiyopya'da iş kurmaya ilişkin bilgilere ulaşabilmektedir.

Ortaklık Türü	Minimum Ödenmiş Sermaye Tutarı
Tek Başına	200.000 \$
	100.000 \$ / Mimarlık ve mühendislik hizmetleri ya da ilgili teknik danışmanlık hizmetleri, teknik test ve analizler ya da yayınlanması,
Yerel Ortak İle	150.000 \$
	50.000 \$ / Mimarlık ve mühendislik hizmetleri ya da ilgili teknik danışmanlık hizmetleri, teknik test ve analizler ya da yayınlanması,

Bir yabancı yatırımcının devlete, Etiyopya vatandaşlarına ve diğer yerli yatırımcılara ayrılmış bulunan alanlar dışındaki bütün alanlarda yatırım yapmasına izin verilmektedir.

- **Devlet Tekelinde Olan Yatırım Alanları**

- Ulusal şebeke sistemiyle elektrik enerjisinin tedariki ve aktarımı
- Posta hizmetleri (kurye servisi hariç)
- 20 yolcunun üzerinde kapasitesi olan uçaklarla yapılan iç hava taşımacılığı

- **Devlet ile Ortak Yatırım Yapılabilecek Alanlar**

- Silah ve mühimmat
- Telekom hizmetleri

- **Yerli Yatırımcılar İçin Ayrılmış Yatırım Alanları**

a-) Etiyopya uyruklu olsun olmasın yerli yatırımcılara tahsis edilmiş yatırım alanları:

- Perakende ticaret ve komisyonculuk
- Toptan ticaret (petrol ve yan ürünlerinin tedariki ile yabancı yatırımcıların lokal olarak ürettikleri malların toptancılığı hariç)
- İthalat (LPG, bitumen ve Bakanlar Kurulu'nun onayına istinaden ihraç ürünleri için kullanılan girdiler hariç olmak üzere)
- İşlenmemiş kahve, chat, yağlı tohum, bakliyat, piyasadan satın alınmış deri veya canlı koyun, yatırımcı tarafından yetiştirilmemiş olan keçi ve sığır ihracatı
- 1. sınıf olarak belirtilenler dışındaki inşaat şirketleri
- Derilerin tabaka (kabuk) düzeyine kadar tabaklanması
- Tekstil aksesuarları
- Yıldızı olmayan oteller, moteller, pansiyonlar, çayhaneler, kahvehaneler, barlar, gecekulüpleri, uluslararası ve uzmanlaşmış (specialized) restoranlar dışındaki restoranlar
- Seyahat acentaları, ticaret komisyon acentaları, bilet satış servisleri
- Araba kiralama ve taksi ulaşım servisleri
- Ticari karayolu ve ülke içi su ulaştırma hizmetleri
- Dondurma ve pasta mamulleri
- Berber dükkanları, güzellik salonları, demirci atölyelerinin tedariki ve terzi hizmetleri (giysi fabrikaları hariç)
- Bina bakım ve onarımı, taşıt araçlarının bakımı
- Çimento üretimi

- Kil ve çimento ürünleri üretimi
- Bıçkı kesimhaneler ve kereste yapan ürünler
- Gümrük komisyon hizmetleri
- Ana okulu ve ilköğretim hizmetleri
- Tanı merkezleri
- Klinik hizmetleri
- Sermaye malları kiralanması
- Müzeler, tiyatrolar ve sinema salonu işletmeleri
- Matbaacılık

b-) Etiyopya vatandaşlarına ayrılmış yatırım alanları:

- Bankacılık ve sigortacılık
- Seyahat ve gemi acenta servisleri
- Radyo ve televizyon yayıncılığı
- Avukatlık ve yasal danışmanlık hizmetleri
- Geleneksel doğal ilaç üretimi ve Hazırlanması
- Reklam, tanıtım ve çeviri işleri
- 20 yolcuya kadar kapasitesi olan uçakları kullanan hava ulaşım hizmetleri

Etiyopya’da şirket kuruluşu için gerekli prosedür ve yetkili kurumlar aşağıda verilmektedir.

1) Yatırım İzinleri

Yetkili Kurum: Etiyopya Yatırım Komisyonu (EIC)

(<https://www.investethiopia.gov.et/>)

Dökümanlar: 2 Nüsha olarak verilmelidir.

- a) Yatırımcı veya tam yetkili temsilcisi tarafından imzalanmış olan Yatırım Başvuru Formu,
- b) Eğer başvuru temsilci tarafından yapılmış ise vekaletname,
- c) Eğer başvuru bireysel yatırımcı tarafından yapılmışsa, geçerli pasaportunun ilgili sayfalarının fotokopisi ve 2 adet pasaport için kullanılan fotoğraf
- d) Şirket sözleşmesi ve memorandum,
- e) Her bir ortağın Pasaport Bilgisi,
- f) Şirket isim ve ünvanı için Sanayi Bakanlığından onay,
- g) Eğer yatırımcı gerçek kişi ise 3 adet pasaport için kullanılan fotoğraf,
- h) Eğer bir Etiyopyalı kişi veya firma ile yatırım yapılacaksa, Etiyopyalı yatırımcının Nüfus Cüzdanı örneği.

Yatırım izni üretim safhasına kadar her yıl yenilenmek zorundadır.

Branch Ofis Açılması

Yabancı firmalar Şube Ofisi vasıtasıyla yatırım yapmak istediklerinde, şirketin şubesini kurmak için aşağıda belirtilen belgeleri Etiyopya Yatırım Ofisine vermesi gerekmektedir.

- Yabancı şirketin temsilcisi tarafından doldurulmuş müracaat formu,
- Şirketin tüzel kişiliğini doğrulayan dökümanın fotokopisi (örnek: tescil belgesi),
- Etiyopya’da şube, ofis kurmak için ana şirketin yetkili organının noter tarafından onaylanmış mutabakat zaptı veya şirketin tek ortaklı olması halinde sahibi tarafından yazılmış bir mektup,

- Şirket temsilcisinin vekaletname fotokopisi,
- Şirket Temsilcisinin pasaport veya kimlik kartı fotokopisi,
- Şirketin Memorandumunun bir nüshası veya ana şirketin benzer dokümanları.**

İrtibat Ofisi açılması

İrtibat ofisi açmak isteyen yabancı şirketlerin müracaatlarını Ticaret ve Sanayi Bakanlığına yapmaları gerekmektedir.

Eğer şirket ortaksız ise;

- a) İlk kayıt için şirketin temsilcisi tarafından imzalanmış başvuru formu,
- b) Temsilcinin vekaletnamesi
- c) Şirketin memorandumunu
- d) Etiyopyalı ortağın nüfus cüzdanı fotokopisi,
- e) Yabancı şirketin yerli yatırımcı olarak düşünülmesini sağlayacak dokümanların fotokopisi
- f) Yabancı ortakların pasaportlarının ilgili bölümlerinin fotokopisi

Etiyopya veya yurtdışında kurulu bir şirket yatırım ortağı olduğu zaman aşağıdaki dokümanlar talep edilir;

- a) Şirketin yetkili organının noter tasdikli taahhüdü,
- b) Şirketin yasal durumunu ispatlayan belge

Eğer Şirket bir firmanın ortağı ise, aşağıdaki belgeler istenir;

- a) Şirketin ana firmanın ortağı olduğunu ispatlayan noter tasdikli belge,
- b) Şirketin yasal durumunu gösteren belge

Ortaklı bir şirket ise;

- a) Şirketin temsilcisi tarafından imzalanmış başvuru formu
- b) Şirketin sermayesinin ¼'ünün bankada bloke edildiğine dair belge,
- c) Şirketin hisseleri alacağına dair tutanak ve taahhütnamesi
- d) Şirket temsilcisinin vekaletnamesi
- e) Aynı olarak yapılacak sermaye ile ilgili Ticaret ve Sanayi Bakanlığı tarafından yetkilendirilen uzman veya kuruluşun hazırladığı rapor
- f) Şirketin memorandumunu ve sözleşmesi

Ön Ticari Kayıt formu ve gerekli dokümanlar yatırım izni ile birlikte değerlendirilir. Ticari kayıt kimlik kartı yerine geçmektedir.

2) Ticari Kayıt

Yetkili Kurum: Ticaret Bakanlığı, Etiyopya Yatırım Komisyonu

Ticari kayıt Etiyopya'da herhangi bir ticari faaliyette bulunabilmek veya yatırım yapabilmek için yapılması zaruri olan bir işlemdir. Ticari kayda ilişkin düzenlemeler Etiyopya Ticaret Bakanlığı tarafından belirlenmekte olup, kayıt işlemleri için Etiyopya Yatırım Komisyonu, Bölgesel Ticaret ve Yatırım Büroları yetkilendirilmiştir.

Herhangi bir yatırımcı ticaret kaydını ana merkez ofisinin bulunduğu yerde yapmak zorundadır. Firma farklı yerlerde farklı yatırım ve ticareti dahi olsa tek ticaret kaydı yaptırmalıdır. Birden fazla ticaret kaydı olamaz. Diğer bölgelerde farklı ticari faaliyetler için temsilcilik ofisleri açıldığında, faaliyette bulunduğu bölge ticaret veya yatırım bürolarını bilgilendirmek zorundadır.

Yatırımcı bireysel olarak yatırım yapmış ise, gerekli Dökümanlar 2 nüsha olarak verilmelidir.

- a) Yatırımcı veya Temsilcisi tarafından imzalanmış Başvuru Formu,
- b) Başvuru temsilcisi tarafından yapılıyor ise vekaletname,
- c) Yatırımcının pasaport için kullanılan fotoğrafı,
- d) Geçerli pasaport fotokopisi
- e) 18 yaşından büyük olduğunu gösterir belge
- f) Merkez ofis veya branch ofisinin adresi
- g) Yabancı yatırımcının Yatırım Lisans İzni

Yatırımcı anonim şirket (SC) kurmuş ise;

- h) Yatırımcı veya temsilcisi tarafından imzalanmış başvuru formu,
- i) Başvuru temsilcisi tarafından yapılıyor ise vekaletname,
- j) Firmadaki hissesine tekabül eden kısmın ¼'ünün bankada bloke edildiğine dair yazı.
- k) Şirket Sözleşmesi ve Memorandumu
- l) Merkez ofis veya branch ofisinin adresi

3) Banka Hesabı Açılması

Yatırımın kredi kullanması halinde tercih edilen herhangi bir banka. Gerekli dökümanlar;

- a) Şirketin kuruluş belgeleri
- b) Yatırım İzni
- c) Ticaret Kaydı
- d) Banka hesabı açan kişinin kimlik veya pasaport fotokopisi
- e) Şirket temsilcisi tarafından açılıyorsa vekaletname

4) Çalışma İzni

Yetkili Kurum: Etiyopya Yatırım Komisyonu

Gerekli Belgeler:

- a) 6 adet çalışma izni başvuru formu fotokopisi
- b) Yatırım iznine sahip değil ise, ilk kayıt sertifikası fotokopisi
- c) Personelin kimliğini doğrulayan geçerli pasaport fotokopisi
- d) Başvuru temsilci tarafından yapılıyorsa yetki belgesi
- e) Çalışma izni talep edilen kişinin pasaport için kullanılan 6 adet fotoğrafı

Çalışma iznin alınmasını müteakip, oturma izni için Etiyopya Güvenlik, Göç ve İltica İlişkileri Bürosuna başvurulur.

5) Oturma İzni

Yetkili Kurum: Etiyopya Güvenlik, Göç ve İltica İşleri Bürosu

Gerekli belgeler;

- a) Başvuru sahibinin pasaportu
- b) Pasaportun ilgili bölümlerinin fotokopisi
- c) İşveren veya yetkili temsilcisi tarafından imzalanmış, şirket ile ilgili tüm bilgilerin yer aldığı ve Güvenlik, Göç ve İltica İşleri Bürosundan oturma izninin talep edildiği bir dilekçe
- d) Başvuru formu
- e) Çalışma izni

6) Arazi Tahsisi Başvurusu

Yetkili Kurum: Etiyopya Yatırım Ajansı

Gerekli Belgeler; 2 adet arazi tahsisi başvuru formu. EYA arazi tahsisini garanti etmemektedir.

7) Arazi Planlaması ve Tahsisi

Yetkili Kurum: Etiyopya Yatırım Ajansı

Gerekli belgeler :

- a) İş planının fotokopisi
- b) Firma kuruluş belgesinin fotokopisi
- c) Ticari kayıt belgesinin fotokopisi
- d) Yatırım izninin fotokopisi
- e) Yatırımcının pasaportunun ilgili kısımlarının fotokopisi
- f) Temsilci tarafından imzalanmış ise, yetki belgesi
- g) Ticari kayıt ve Yatırım izni için EYA'na verilmiş olan dosya

Arazi tahsisi için yapılan başvuru EYA tarafından Bölgesel Yatırım Ajansına gönderilir. Süreç bundan sonra Bölgesel Yatırım Ajansı nezdinde takip edilir. Arazi tahsis başvurusu 4 aşamadan oluşur:

- 1) Arazi komiseri tarafından imzalanmış olan kira sözleşmesi
- 2) Arazi kira sözleşmesinin onayı
- 3) Arazi planının alınması
- 4) Resmi olarak arzinin tahsisi

Arazinin resmi olarak tahsis edilmesini müteakip, Yatırımın hemen başlaması gerekmektedir. Bölgelerdeki yatırımlarda, geliştirilecek (yatırım yapılacak) arazinin büyüklüğünü belirten bir yazı alınır. Bu belge size yatırımlarda kullanacağınız kamyonetlerin gümrüksüz ve vergiden muaf ithalatına izin verir. Belgenin aslı Gümrük ve Gelir İdaresine gönderilir, yatırımcıya da bir kopyası verilir.

8) Vergi Numarası (TIN)

Yetkili Kurum: Etiyopya Gümrük ve Gelir İdaresi (Yurtiçi Gelirler)

Gerekli belgeler;

- a) Sadece onaylı belgeler kabul edilmektedir.
- b) TIN başvuru formu
- c) Yatırımcının veya temsilcisinin kimlik belgeleri
- d) Yatırımcının veya temsilcisinin pasaport için kullanılan ebatta fotoğrafı
- e) Şirketin Kuruluş zaptı ve memorandumu
- f) Ortaklık mevcut ise ortaklık anlaşması
- g) Ön ticari kayıt sertifikası ve ticaret lisansı (Yatırım Lisansı veya Yatırım İzni)
- h) Ticari unvan kaydı (var ise)
- i) Yatırım izni
- j) Yabancı ortak için oturma izni
- k) Başvuru temsilci tarafından yapılıyorsa, yetki belgesi

9) Katma Değer Vergisi (VAT) Numarası

Yetkili Kurum: Etiyopya Gümrük ve Gelir İdaresi (Yurtiçi Gelirler)

Gerekli belgeler;

- a) VAT başvuru formu
- b) Ön ticari kayıt sertifikasının fotokopisi
- c) Yatırım izninin fotokopisi

10) Çevreyi Koruma İdaresinden Teyit Yazısı

Yetkili Kurum : Etiyopya Çevreyi Koruma İdaresi (EPA)

Özellikle Tekstil yatırımlarında çevreye duyarlı olduğuna dair Çevreyi Koruma İdaresinden teyit yazısı alınması gerekmektedir. Gerekli dökümanlar ve şartlar için www.epa.gov.et web sayfasından temin edilebilir

11) Akredetif Temini

Yetkili Kurum: Etiyopya Kalkınma Bankası

Gerekli belgeler;

- a) Aşağıdaki bilgileri içerecek şekilde iki adet doğru, kabul edilebilir ve geçerli proforma örneği
  - Satıcının adı ve adresi
  - Miktarı
  - Değeri
  - Kalitesi
  - Hacmi
  - Ölçüsü
  - Ağırlığı
  - Şube ismi (branch name)
  - Taşıma modu

- FOB ve taşıma fiyatları ayrı ayrı
- Ödeme şekli
- Fiyat geçerlilik tarihi
- Yükleme ve boşaltma limanları
- Ürünün menşe-i
- Üreticinin adı
- Teslim şekli (FOB, CİF v.b)
- Teslim tarihi
- Eğer ödeme akredetif yoluyla yapılacaksa, Akredetifin geri dönülmez teyitli (irrecoverable confirmed) veya geri dönülmez teyitsiz (irrecoverable unconfirmed) olduğu proforma da açıkça belirtilmelidir.

Her bir proforma fotokopisinde Etiyopya Merkez Bankasının (National Bank of Ethiopia) mührü olmalıdır.

12) Banka Kredisi Süreci

Yetkili Kurum: Etiyopya Kalkınma bankası (Development Bank of Ethiopia)

Gerekli belgeler;

a) Başvuru formu

b) İş Planı/fizibilite

İş planı ve Fizibilite bilinen ve profesyonel bir Danışmanlık firması tarafından hazırlanmalıdır. Danışmanlık firmasının yetki belgesinde dokümanlara eklenmelidir. Fizibilite çalışmasının muhteviyatı konusunda liste Kalkınma Bankasından alınabilir.

c) Lisanslar

- Çalışma izni

- Ana Kayıt Sertifikası

- Ticari Kayıt Sertifikası

- Vergi Kayıt Numarası (TIN)

- VAT Kayıt Sertifikası

- Çevreye duyarlı bir Yatırım olduğuna dair ilgili kamu kurumu teyit yazısı

d) Arazi kiralama sözleşmesi

- Arazi devlet tarafından kiralandı ise, arazi kira sözleşmesi (veya arazi sahiplik sertifikası-LHC)

- Kırsal alanda çiftçilerden arazi kiralandı ise, ilgili devlet kurumu tarafından onaylanmış çiftçilerle yapılan kira sözleşmesi

e) Mühendislik Planı

Lisanslı Danışmanlık firması tarafından hazırlanan inşaat planı imza ve mühürlü olmak kaydıyla şunları ihtiva etmelidir;

- Tapu senedi

- Proje alanının profesyonel biri ve/veya enstitü, yerel belediye tarafından yapılmış analizi

- Mimari plan

- Yapı planı

- Elektrik planı

- Sağlık planı

- Arazi gelişimi

- Miktar belgesi (bill of quantity)
- Arazi kira sözleşmesi
- Çevreyi Koruma İdaresinden teyit yazısı
- f) Hizmet yeterliliği: İlgili kamu kurum ve kuruluşlarından elektrik, su, telefon, faks ve internet hizmetlerinin mevcut olduğuna dair yazı.
- g) Evli olan başvuru sahiplerinden ülkelerinin Dışişleri Bakanlığı tarafından tasdik edilmiş evlilik belgesi
- h) Kredi bilgisi: başvuru sahibinin kredibilitesi ve diğer finansal durumu araştırılır. Gerektiğinde yurtdışı bankalardan garanti talep edilebilir.

Limited şirketlerden (PLC) ve ortaklı şirketlerden ayrıca şirket kuruluş belgesi, Ticaret sicili ile aşağıdaki belgeler talep edilir.

- 1) Başvuru sahibinin Pasaportunun Fotokopisi
- 2) Yatırımcı tarafından kredi talebi ve kredi talebinin amacını belirten mektup
- 3) Kredi kullanıcı banka ile ithalat ve ihracat için akredetif açar
- 4) Cari bir hesap açılır
- 5) Kredi ödemesi için banka inşaat ve binaların değerini tespit eder. Yatırımın bütün taşınmazları teminat altına alınır.

13) İthalatta Gümrük Vergisi İstisnası

Yetkili Kurum: Etiyopya Gümrük ve Gelir İdaresi

Gerekli belgeler;

- a) Talep mektubu
- b) İş lisansı/yatırım izni
- c) Yükleme faturası (bill of loading/airway bill)
- d) Paketleme listesi (packing list)
- e) Menşe-i şahadetnamesi (certificate of origin)
- f) Banka aracılığıyla ödemede banka izni
- g) İthalat Faturalarının Fotokopisi

Duty free (Gümrük Vergisi ödemeden) araç ithal edebilmek için, yatırım yaptığınız bölgedeki yatırım ofisinden onay almanız gerekmektedir. Yatırım ofisi yetkilileri yerinde incelemede bulunarak arazi düzenleme çalışmasının veya inşaat çalışmasının başlayıp başlamadığını kontrol eder.

Gümrük vergisiz ithalat onaylandığında, size bir duty free yazısı verirler. Bu yazı ile birlikte yukarıdaki dokümanlar yetkili Gümrük Acentenize işlemlerin tamamlanması için verilir.

14) İnşaat

Yetkili Kurum: Bölgesel Yatırım Ajansı/Bölge Belediyesi

Gerekli belgeler,

- İnşaat izni
- İhale dökümanı
- a) İhale daveti
- b) İhale katılımcıları için bilgiler
- c) Kontratın durumu

- d) Kontrat formları
- e) Miktar belgeleri (bill of quantities)
- f) İhale analiz dökümanı

15) Ticaret Lisansı

Yetkili Kurum: Etiyopya Yatırım Ajansı

Gerekli belgeler, İki kopya sunulması gerekmektedir.

- a) Ticaret lisansı için başvuru formu
- b) Yatırım lisansı
- c) Zorunlu ticaret kaydı (principal business registration)
- d) Firma mutabakat metni ve kuruluş bildirgesi

Ticaret lisansı yatırım lisansı yerine geçmektedir.

Sigorta

Bankacılık ve sigortacılık ÷lkede görece gelişmiş iki faaliyet koludur. Bu iki alanda her türlü hizmet dünya standartlarında verilmeye çalışılmaktadır. Bankacılık ve sigortacılık yabancılara yasaklanan faaliyet alanlarıdır. Bununla birlikte Etiyopya Hükümetinin bankacılık sektörünü önümüzdeki süreçte yabancı yatırımcılara açmaya yönelik planı olduğu bilinmektedir.

Vizeler

Umuma mahsus pasaport hamili Türk vatandaşları ise vizeye tabidir.

Hususi ve hizmet pasaportu hamili Türk vatandaşları vizeye tabidir.

Diplomatik Pasaport hamili Türk vatandaşları 90 güne kadar ikamet süreli seyahatlerinde vizeden muaftır. Etiyopya'da iş yapan işadamlarımıza ve bu ÷lkedeki çalışan vatandaşlarımıza çalışma vizeleri bir yıl süreyle verilmektedir. Bu vizelerin her yıl yenilenmesi gerekmektedir. Bürokrasinin yavaş işlediği bu ÷lkede işadamlarımız ve çalışan vatandaşlarımız için bu her yıl katlanılması gereken bir külfet haline gelmektedir.

Kaynak: T.C.Addis Ababa Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği